

VAPAA-AJATTELIJAIN LIITTO JA TESTAMENTTAAJAT (21.10.2006)

Motto: ”Me tavalliset ihmiset ihmettelemme usein, mistä kummasta nerot keksivät erinomaiset ideansa. Yleisen kuvitelman mukaan he saavat ne ”omasta päästään”, ajatustyön, mielikuvituksen tuotteina. Todellisuus on kuitenkin monesti täsmälleen päinvastainen: käytännöllinen työ, peräänantamaton uurastus, lakkaamattomat kokeilut perustanaan kaiken hedelmöittävä, palava sisäinen innostus synnyttää tuloksia, joita pidetään ideoina, kauneina, mutta enimmäisessä tapauksissa yli maalin ampuvina ajatusrakennelmina”. – Väinö Koivula, TUL-lehti 17.2.1942; Helge Nygrénin kirjusen motto (Nygrén 1992, 2).

Sisällysluettelo

VAPAA-AJATTELIJAIN LIITTO JA TESTAMENTTAAJAT (21.10.2006).....	1
1. Aarne Yrjönen, Kotka, sidottu rahasto 1988.....	1
2. Väinö Koivula, Helsinki, rahasto 1989.....	11
3. Fanny ja Frans Lampinen, Tampere, rahasto 1993.....	15
4. Emil Henriksson, Ruotsinpyhtää, rahasto 1992.....	18
5. Väinö ja Lempi Koivisto, Jyväskylä, rahasto 1996.....	20
6. Ahti Frost, Sulkava, rahasto 1996.....	22
7. Hilja Mäkelä, Orivesi, rahasto 2000.....	23
8. Ilmo Kilpiö, Helsinki, rahasto 2000.....	24
9. Erik Helin, Kangasala, ei rahastoa.....	25
Lähteitä.....	26
Kirjallisuus.....	26
Artikkelit.....	26
Muita lähteitä.....	27

Vapaa-ajattelijain liitto ry:n taseessa on vanhimpana Aarne Yrjösen sidottu rahasto vuodelta 1988. Tässä artikkelissa kerrotaan Yrjösestä ja muista henkilöistä, jotka ovat testamentanneet varojaan Vapaa-ajattelijain liitolle. Artikkelit koskettelee samaa aihepiiriä kuin 22.5.2006 julkaistu artikkeli *Testamenteista ja muita muistoja* <http://www.ateistit.fi/uutiset/Testam3.pdf>.

1. Aarne Yrjönen, Kotka, sidottu rahasto 1988

Aarne Yrjösen isäninä Aleksanteri Aleksanterinpoika Yrjönen (14.11.1842–24.10.1922) syntyi Tytärsaarella. Hän meni avioliittoon 29.8.1870 Helena Paavontytär Kiiskin (16.2.1853–17.4.1929) kanssa samalta saarelta. Heillä oli kaksitoista lasta: Ville (Vilhelm)(1.5.1871–18.1.1944), Matti (Matthias) (15.9.1873–25.8.1959), Anna Sofia (s. 26.12.1875), Emil, joka oli Matin veljistä nuorin sekä ainakin Marja-Stiina, joka kuoli samana päivänä kuin syntyi ja Selma, joka kuoli kaksi ja puolivuotiaana (Yrjölä 1999, 22–23).

Vuonna 1905 Aarne Yrjösen isä Matti Yrjönen muutti Pyhtään seurakuntaan ja meni 9.8.1905 avioon pyhtääläisen Emelie Sofia Grönholmin kanssa (s. 24.4.1885). Heille syntyi kaksi poikaa Lennard (s. 11.9.1906) ja Arne (4.8.1908–25.4.1995). 8.2.1909 tai 24.2.1909 perhe muutti Kymin.

Matti Yrjönen jäi perinnöttömäksi isänsä kotilasta Tytärsaassa noin vuonna 1885. Nuoruudessaan hän toimi merimiehenä kaksitoista vuotta. Paluu kotisaarelle oli pettymys. Sitten Grönholmin veljekset Mustaviirin saarella etsivät kalastusrenkiä, johon työhön Matti ryhtyi. Grönholmin talon keskimmäisestä tyttärestä, jota kutsuttiin Miiliksi, tuli Matin vaimo.

Mustaviiri, Aarne Yrjösen äidin kotisaari, on kallioinen Suomenlahden ulkosaari. Se sijaitsee Pyhtään kunnassa, noin 30 kilometrin päässä Loviisasta. Saarella oli vakituista asutusta vuoteen 1920 saakka, toisten lähteiden mukaan vuoteen 1924 saakka. Nykyisin saari kuuluu Itäisen Suomenlahden kansallispuistoon.

Mustaviirissä on jäljellä entisten rakennusten kivijalkoja tai niiden osia. Kuvassa on luultavasti entisen navetan tai sikalan kivijalan kulma.

Matti Yrjönen vuokrasi Viikarinsaaresta maa-alueen 50 vuodeksi. Vuodesta 1907 lukien hän kalasti Landboun jakokunnan vesillä, joihin kuuluivat Lellerin, Silakan ja Viikarinsaaren vedet. Vuokraisäntä oli Iivari Mussalo, joka kalasti viereisillä apajilla. Molemmat myivät kalansa Kotkan torilla samalta penkiltä.

Tytärsaareen Matti lähti hankkimaan hirsiiä taloonsa, jonka rakentaisi Viikarinsaareen. Syksyn ja talven aikana hirsistä tehtiin kahden huoneen hirsikehikko, joka pystytettiin Tytärsaareen. Hirret numeroitiin, kehikko purettiin ja kuljetettiin jaalalla vapuntienoissa 1908 Viikarinsaareen. Kesällä talo valmistui. Matti Yrjönen oli hommannut saarelle myös kukon.

Viikarinsaari sijaitsee noin 7 kilometrin päässä Kotkan Sapokan venesatamasta. Matti Yrjösen rakentama päärakennus valmistui vuonna 1908.

Jo kuukauden kuluttua Viikariin muutosta syntyi Aarne. Kun Lennard oli syntynyt Mustaviirin saarella, Aarne syntyi kunnan synnytyshuoneella. Syntymäkotikunnaksikin merkittiin Kymi. Sieltä Matti Yrjönen toi hänet elokuun tuulisena päivänä Viikarinsaareen.

Matilla ja Miilillä oli kalastusapulainenkin, joka oli Miilin sukulainen Virosta, Purtsujoelta. Tilalle rakennettiin verkkosuoijat ja erillinen sauna. Ensimmäinen moottoripaatti hankittiin, kun Aarne Yrjönen oli neljävuotias (1912). Sillä voitiin käydä kalassa ulkomerellä ja Suomen aluevesien ulkopuolella. Hailikalastuksessa oli alettu käyttää verkkojen lisäksi rysiä; saaliit kasvoivat.

Kansalaissodassa 1918 Matti Yrjönen liittyi punakaartiin ja hänet komennettiin Rankin patterille. Huhtikuussa hänet komennettiin sieltä jo elintarvikepuolelle, kunnostamaan pyydyksiään ja venettä. Kotkan punaiset antautuivat toukokuun ensimmäisinä päivinä, jolloin Matti oli jo aloittanut hailinpyynnin. Tuodessaan saalista rantaan, hän joutui suojeluskuntalaisten kuulusteltavaksi. Punaisia oli paennut püleskelemään Viikarinsaareenkin. Niille pitäisi viedä ruokaa, muuten kanat loppuvat, Miili sanoi. Matti sanoi, että vie puulaatikkoon leipää, maitoa ja kalaa.

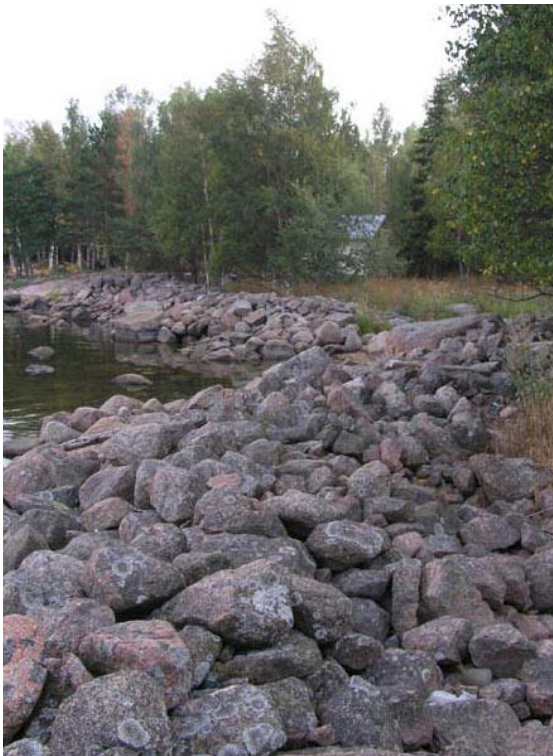
Vuonna 1921 tuli voimaan koululaki, joka velvoitti kouluikäiseen koulunkäyntiin. Yrjösen veljekset asuivatkin talvisin Kotkassa.

Matti palkkasi rakennusmiehiä avukseen ja kellari rakennettiin kivistä ja betonista. Uusi karjasuoja tehtiin betonista. Kun Matti Yrjönen oli lunastanut vuokramaat omikseen, alkoivat myös kalasataman ja aallonmurtajan rakennustyöt.

Torpparivapautuslain myötä Matti Yrjönen olisi halunnut lunastaa maansa kalastustorpan oikeuksien, muttei saanut siihen mahdollisuutta missään oikeusasteessa. Hän sai vain tavallisen torpanmiehen oikeudet lunastaa seitsemän hehtaarin vuokramaansa. Kuitenkin kalastus jatkui lähes ennallaan. 14.11.1924 sattuneen Tiutisen laivaonnettomuuden jälkeen Aarne Yrjönen oli ollut jo aikeissa erota kirkosta, mutta äidin mieliksi se jäi tekemättä. Onnettomuus sattui, kun Tiutinen II -laivan höyrykattila räjähti: 24 ihmistä kuoli (Hellevi Moilasan juttu, Kymen Sanomat 14.11.2004.) Uhrien joukossa oli kirkkoon kuulumattomia, ja seurakunta kieltäytyi hautaamasta heitä seurakunnan hautausmaahan. Se suututti ateisteja. Tapauksella oli vaikutusta myös siihen, että Kotkaan, Parikan kankaalle, perustettiin myöhemmin vapaa-ajattelijain oma hautausmaa, joka otettiin käyttöön toukokuussa 1931.

Veljekset Lennard ja Aarne olivat talvisodassa rannikkopatteristossa. Asepalveluksen Aarne oli käynyt samassa linnakkeessa, jossa isänsä Matti oli ollut punakaartissa. Toukokuun alussa 1940 Aarne vapautui armeijasta.

Aarne Yrjönen ilmoittautui jatkosotaan, mutta sai mennä takaisin saarelleen, jossa autteli isäänsä aallonmurtajan teossa. Juhannuksen jälkeen hän kuitenkin astui palvelukseen. Marraskuun puolivälissä Yrjönen haavoittui, kun sirpale iski lapaan.

Yrjösten rakentama kuuluisa aallonmurtaja Vapaarannan venesatama on suojainen ja saaren paras.

Sotien jälkeen veljekset Lennard ja Aarne hakeutuivat työhön Kotkan satamaan. Aarne työskenteli myös maanviljelijänä saaden osan elannostaan viljelemällä kotitilallaan perunaa, naurista, kaalia, sipulia yms.

Lennardilla oli Lahja-Helena niminen morsian, jonka kanssa hän meni naimisiin saaristolaismenoin; häät kestivät useamman päivän. Pariskunta muutti pois saarelta, mutta jo noin vuoden yhdessäolon jälkeen he erosivat. Aarnen mahdollisista morsiamista Keijo Yrjölän Vapaarantakirja ei kerro mitään.

Aarne Yrjöstä huolestutti vesien likaantuminen ja hän kirjoitti siitä lehtiin. 1960-luvulle tultessa Aarne lopetti rysä- ja verkkopyynnin, sillä vesien saastuminen teki kalastuksesta kannattamatonta.

Aarnen vanhemmat kuuluivat kirkkoon. Äiti moitti Aarnea, kun tämä oli eronnut kirkosta 18.12.1951 ja siirtynyt Kymin seurakunnasta Kymin siviilirekisteriin. Sitten Aarne liittyi vielä vapaa-ajattelijoihin ja esiintyi monissa uskonnottomissa hautajaisissa hautauspuhujana.

Matti Yrjönen oli saanut tilansa omakseen vuokra-alueen lunastamista koskevan lain nojalla vuonna 1932. Lunastussumma tuli Viipurin lääninrahastoon täysin suoritetuksi 9.2.1938. Hänen kuoltuaan 1959, pesää ei jaettu ja hänen vaimonsa jäi sen haltijaksi.

Miilin oli kuitenkin pakko myydä vuonna 1966 tilasta saaripalsta kiinteistöverojen, asunnon sisäkorjauskulujen ja asuinrakennuksen ulkomaalauskuulujen vuoksi. Myöhemmin hänen oli jälleen myytävä kaksi saarimajatonttia kiinteistöverojen, vajarakennusten katon korjauskulujen sekä laiturin korjauskulujen takia.

Keltaiseksi maalattu toinen asuinrakennus rakennettiin tiettävästi sotien aikana Yrjösten sukulaisten varten. He joutuivat jättämään asuinsijansa sodan takia. Matti Yrjösen syntymäsaari, Tyttärsaari, luovutettiin Neuvostoliitolle Moskovan rauhassa vuonna 1940 ja Pariisin rauhassa vuonna 1947.

Verotus ahdisti Yrjösiä Miilin ja Lennardin kuoltuakin. Aarne Yrjönen tuumi, että virkamiehet arvelevat saavansa tilan pakkolunastuksella verorästien takia. Sitten hän lahjoitti kokeeksi pienen palan maata serkkunsa tyttarelle. Myöhemmin, 15.12.1978, hän teki lahjakirjan lopuista maisista ja rakennuksista Kotkan Vapaa-ajattelijat ry:lle: ”Täten lahjoitan Kotkan Vapaa-ajattelijat ry:lle omistamani Saarelan tilan RN:1:379, joka sijaitsee Viikarin saarella Mussalon kylässä Kotkan kaupungissa.” Lahjan saaneen yhdistyksen puolesta sen vastaanottivat varapuheenjohtaja Jari Heino ja sihteeri Reino Tuira. Lahjoituksen vastaanottajan tuli huolehtia Yrjösen hautauksesta ja kuolemaan liittyvistä toimenpiteistä.

Kotkan Vapaa-ajattelijat ry sai Saarela-tilaan (285-407-1-395; rekisteröity 13.11.1980) lainhuudon 31.1.1984. Tilan pinta-ala on 4,995 ha. Yhdistys julisti tilan Vapaarannaksi, jonne saivat rantautua kaikki, jotka tulivat saarelle rehellisissä aikeissa ja virkistystä hakemaan. Tila toimi myös etappipaikkana kalaretkillä. Tilaa käytetään erilaisten kesäpäivien ja –leirien pito-
paikkana. Siellä on ollut mm. useita Prometheus -leirejä.

Vapaarannan verkkokuuri odottaa uutta huopakattoa.

Vapaa-ajattelijat kunnostivat tilan rakennuksia. Asuinrakennuksille tehtiin uudet peltikatot ja laitureita kunnostettiin. Kesällä 2006 verkkokuurin katon uusimista varten oli jo hankittu kattohuovat ja yhdistyksen oli se tarkoitus lähiaikoina uusaa.

Moottoriveneensäkin Aarne lahjoitti yhdistykselle. Sille annettiin nimeksi Aarne, ja vene toimii kuljetusaluksena kaupungin rannan ja saaren välillä.

Aarne Yrjösen käsialalla on kirjoitettu myös hänen testamenttinsa, joka kuului näin:

”Testamentti Minä Aarne Yrjönen ilmoitan täten viimeisen tahtoni ja testamenttini olevan, että omaisuuteni kuolemani jälkeen jaetaan seuraavalla tavalla:

- 1) *osakekirja joka oikeuttaa omistus- ja hallintaoikeuden huoneistoon n:o 56 [?, numero epäselvä] talossa N:o 20 Kymenlaaksonkadun varrella Asunto Oy. Katariinankatu 20:ssä siellä olevine irtaimistoineen on annettava Kotkan Vapaa-ajattelijat ry:lle.*
- 2) *Kaikki arvopaperini, rahavarani ym. senkaltainen omaisuuteni on annettava täysin omistusoikeuksin Vapaa-ajattelijain liitto ry:lle rahastoksi jonka korkovarot on käytettävä teellisen maailmankatsomuksen edistämiseen maassamme.*

Kotka

Aarne Yrjönen

eläkeläinen Kotka ”

Varta vasten kutsuttuina ja yhtä aikaa läsnä olevina todistamme, että eläkeläinen Aarne Yrjönen jonka henkilökohtaisesti tunnemme, on täysin oikeuskelpoisena sekä vapaasta tahdostaan ilmoittanut edellä olevan sisältävän hänen viimeisen tahtonsa ja testamenttinsa sekä että hän on tämän testamentin omakätisesti allekirjoittanut.”

Asiakirjassa on ollut tai siitä on säilynyt vain tämä yksi, ruutupaperille täyteen kirjoitettu sivu. Todistajien nimiä tai päiväystä ei ole. Yrjölän mukaan Yrjönen ei koskaan hakenut testamenttinsa todistajia. Asiasta oli niin vaikea puhua, Yrjönen oli sanonut.

Viimeiset elonpäivänsä Yrjönen vietti Paimenportin palvelukeskuksessa Kotkassa. Hänen kuoltuaan, parikymmentä ihmistä oli seuraamassa, kun hänen tuhkinsa siroteltiin Viikarinsaaren ranta-alueen. Tässä tilaisuudessa kuultiin myös kantaesityksenä uusi muistosävel.

Aarne Yrjönen toimi myös Vapaa-ajattelijain liiton luottamustehtävissä. Hänet valittiin Tampereen liittokokouksessa 10.6.1984 kolmivuotiskaudeksi liittoneuvoston varsinaiseksi jäseneksi, mikä toistui vielä Helsingin liittokokouksessa 7.6.1987 ja Äänekosken liittokokouksessa 10.6.1990.

Oli hyvin täpärällä, ettei Aarne Yrjösen huomattavan suurta omaisuutta perinyt valtio. Koska toimin tuohon aikaan Vapaa-ajattelijain liiton toimiston- ja taloudenhoitajana, minunkin tiedossani oli, että Aarne Yrjösen tarkoituksena oli testamentata omaisuutensa vapaa-ajatteliijoille. Viimeisinä vuosinaan Yrjöstä vaivasi dementia. Kysyin muutaman kerran mm. kotkalaiselta vapaa-ajattelijalta Pauli Hömpiltä olivatko he hoitaneet Yrjösen testamenttiasiat kuntoon. Mutta jostakin syystä tämä oli vaikeaa paikallisille vapaa-ajatteliijoille. Mitään kunnollista, muotovaatimukset täyttävää testamenttia, Yrjösellä ei sitten kuollessaan ollut.

Perunkirjoituksen toimittivat 16.6.1995 Kotkan sosiaali- ja terveystieteiden vs. hallintopäällikkö, varatuomari Raimo Nevasuo ja kanslisti Marja Hänninen. Perunkirjassa mainittiin testamentiksi otsikoitu, päiväämätön ja vailla todistajia ollut asiakirja. Edelleen todettiin, että asiakirjassa mainittu asunto-osake oli menetetty Asunto Oy Katariinankatu 20:n konkurssissa noin 15 vuotta sitten. Perunkirjoituksesta oli ilmoitettu Vapaa-ajattelijain liittoon Kimmo Sundströmille ja Kotkan Vapaa-ajattelijain Pauli Hömpille 9.6.1995.

Saapuvilla toimituksessa olivat virkaholhooja Helena Tainio, uskotut miehet Raimo Nevasuo ja Marja Hänninen sekä Kotkan Vapaa-ajattelijain ja Vapaa-ajattelijain liiton edustajana Pauli Hömppi.

Saatuani tämän ilmoituksen, tuli kiire toimia. Otin yhteyttä jämsäläiseen asianajaja Raimo Toivoseen, joka oli tullut 1990-luvun alkupuolella uudelleen mukaan vapaa-ajattelijain aktiivitoi-

mintaan. Hän ryhtyi pelastamaan Yrjösen omaisuutta Vapaa-ajattelijain liitolle. Keräsimme laajahkon aineiston Yrjösen toiminnasta vapaa-ajattelijaliikkeessä, hänen käsialanäytteensä yms. 4.8.1995 päivätyllä kirjeellä Toivonen pyysi Valtiokonttorilta, ettei se moittisi Yrjösen testamenttia ja luovuttaisi jäämistöomaisuuden Vapaa-ajattelijain liitolle lukuun ottamatta yli 70.000 markan suuruista talletusta, joka pyydettiin luovuttamaan Kotkan vapaa-ajattelijoilta. Oli satumainen onnenpotku, että Yrjösen sukulainen Asta Heikkilä löysi Yrjösen testamentin muiden Yrjösen tavaroiden joukosta.

Aiemmin kerrottiin lahjakirjasta, jolla Yrjönen oli lahjoittanut tilansa rakennuksineen Kotkan Vapaa-ajattelijoilta. Edelleen hän oli 11.2.1988 lahjoittanut Vapaa-ajattelijain liitolle 90.000 markan talletuksen. Yrjönen oli tehnyt liitolle muitakin, pieniä lahjoituksia. Toivonen katsoi tämänkin muun ohessa osoittavan, että Yrjönen oli halunnut testamentata myös muun omaisuutensa näille järjestöille. Hanke onnistui! Valtiokonttori päätti 31.8.1995, ettei se moiti testamenttia. Jäämistöomaisuus oli näin tulossa vapaa-ajattelijoilta.

Sitten matkaan tuli uusi mutka. Raimo Toivonen havaitsi, ettei läheskään kaikkia Yrjösen talletuksia ollut merkitty perukirjaan. Minne ne olivat kadonneet? 8.9.1995 jouduttiin toimittamaan täydennysperunkirjoitus, koska ”on ilmennyt, että Aarne Yrjösellä on pankkitalletuksia, jotka eivät ole perunkirjoitusta toimitettaessa olleet tiedossa”. ”Ko. talletukset eivät ole myöskään olleet holhoustileissä.” Toivonen oli myös 4.9.1995 esittänyt täydennysperukirjan laatijalle selvityksen Valtiokonttorin 31.8.1995 tekemästä päätöksestä olla moittimatta testamenttia.

Kävi ilmi, että Kotkan käräjäoikeus oli 25.1.1993 määrännyt Yrjöselle uskotuksi mieheksi Kotkan kaupungin virkaholhooja A:n. A toimi tässä tehtävässä 1.4.1994 saakka. Toinen virkaholhooja, Helena Tainio, ilmoitti pesän varoiksi suuren joukon aiemmin tietymättömissä olleita, huomattavan suuria talletuksia. Pesän saatavaksi merkittiin, ”selvityksen puuttuessa”, 70.164,50 markkaa, 2.2.1994 erääntynyt talletus, jonka virkaholhooja A oli nostanut.

A toimi Yrjösen uskottuna miehenä hieman yli 14 kuukautta, vaikka hänen uransa virkaholhoojana kesti yli neljä vuotta.

Asiasta seurasi rikosjuttu (R 96/302). Jutussa oli kaikkiaan 25 asianomistajaa, kuolinpesien osakkaita, jotka olivat kärsineet menetyksiä A:n toiminnan johdosta. A joutui vastaamaan teostaan.

A oli nostanut päämiestensä varoja siten, ettei varojen käytöstä ollut tositteita. Neljä nostoa oli tapahtunut A:n jo erottua virastaan. Holhouslain 38 §:n tarkoittamat luettelot holhouksien aloitushetkellä olivat tekemättä. Oikeus oli 8.3.1996 määrännyt A:n omaisuutta hukkaamiskieltoon 400.000 markan arvosta vahingonkorvausten turvaamiseksi.

Syyttäjä vaati A:lle rangaistusta 10 tavallisesta ja 7 törkeästä kavalluksesta. A oli kuluttanut nostamansa varat itse. Edelleen syyttäjä vaati rangaistusta A:lle 16 virka-aseman väärinkäytöksestä. A ei ollut pitänyt kirjanpitoa, eikä säilyttänyt tositteita, ei myöskään selvittänyt holhoustileissä näiden varojen käyttöä. Syyttäjä vaati myös rangaistusta tiedon salaamisesta perunkirjoituksessa, sillä erään päämiehen eräs pankkitili oli laiminlyöty ilmoittaa. Vielä vaadittiin rangaistusta tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta, sillä A oli hukannut erään päämiehen säästötilin vastakirjan sekä selvittämättömän määrän valtion obligaatioita. Useita määräraikaistalletuksia oli jätetty merkitsemättä holhoustiliin. Erikseen vaadittiin vielä rangaistusta virkavelvollisuuden rikkomisesta, koska aloitusluetteloiden laatiminen oli laiminlyöty.

A vastasi, että nostetut varat oli käytetty päämiesten hyväksi. Suurimmat kaksi nostoa Yrjösen tileiltä A sanoi käyttäneensä Yrjösen toivomuksen mukaisesti vähävaraisten ihmisten hyväksi, jotka kuitenkin jäivät yksilöimättä. Varoja oli käytetty myös eräiden varattomien pesien perunkirjoituspalkkioiden maksamiseen. A vetosi lisäksi töiden ruuhkautumiseen sekä tilien moittimista koskevaan vuoden määräaikaan.

A:n oikeusavustaja kiisti aloitusluetteloiden puuttumiseen perustuvan syytteen sillä perusteella, että ”niiden laatimatta jättäminen oli vakiintunutta, holhouslautakunnan hyväksymää käytäntöä”.

Virkaholhooja Tainio kertoi, että asiain hoidon yhteydessä kävi ilmi, että A:lla oli kotonaan monia asiakirjoja. Kesäkuussa 1995 Tainio pyysi poliisia suorittamaan kotietsinnän vastaajan kotona. Etsinnän tuloksena takavarikoitiin kahdeksan isoa pahvilaatikollista asiakirjoja. Tainion mukaan ennen vuotta 1995 virkaholhooja ei laatinut aloitusluetteloa, eikä laatinut sitä vielääkään, vaan omaisuus ilmoitetaan holhouslautakunnalle vasta ensimmäisen holhoustilin yhteydessä.

Kotkan holhouslautakunnan puheenjohtajaa kuultiin todistajana. Hänen mukaansa erillistä holhousluetteloa ei normaalisti laadita, koska asiakkailta ei yleensä ole varojakaan. Asia käy ilmi vasta ensimmäisestä holhoustilistä. Jos omaisuutta on, aloitusluettelo pitäisi tehdä.

Vastaajan hallinnollinen esimies kertoi, että moitetta oli tullut vastaajan työstä jo vuonna 1991 ja tälle oli vuoden 1991 lopussa annettu kirjallinen varoitus.

Kirjallisena näyttönä esitettiin vastaajan omalla nimellä oleva pankkikirja, jonne oli 23.12.1994 talletettu 60.000,19 markkaa. Rahat oli noin viiden kuukauden jaksona nostettu 1.000–10.000 markan erissä niin, että tilille jäi 0,19 markkaa. Vastaajan avustajan mukaan kyse oli Aarne Yrjöselä nostetuista varoista.

Oikeus katsoi, että vastaajan oli täytynyt anastaa rahat. Se totesi, ettei vastaaja halunnut yksilöidä keille vähävaraisille Yrjösen varoja olisi toimitettu, vaikka tätä seikkaa eniten oikeudenkäynnissä kysyttiin. Oikeus piti ”täysin epäuskottavana”, että tällaisten henkilöiden nimien suojelu voisi olla tärkeämpää kuin yli 130.000 markan rahojen kavalluksen selvittely. Aloitusluettelon tekemättä jättämisen osalta katsottiin, että vastaaja on saattanut pitää menettelyä hyväksyttävänä, joten rangaistavuuden edellyttämä tuottamus puuttuu.

Syyksi luettiin, että vastaaja A oli nostanut itselleen lukuisten päämiestensä varoja. Aarne Yrjösen varoja oli nostettu 2.2.1994 70.164,50 markkaa ja 2.5.1994 67.643,19 markkaa, yhteensä 137.807,69 markkaa. Vastaajan ottamien varojen kokonaissumma oli 253.479,39 markkaa, jota oikeus piti suurena. Vastaajan aseman virkaholhoojana oikeus katsoi ”erityisen vastuulliseksi”.

Rangaistuksen mittaamisen osalta todettiin, että syyttäjä oli vaatinut yli kahden vuoden vankeusrangaistusta. Lopulliseksi vahingoksi jäi 253.479,39 markkaa.

Tuomio annettiin 4.7.1996. Syyksi oli luettu törkeä kavallus 29.1.1992–2.5.1994, virkavelvollisuuden rikkominen 29.1.1992–31.3.1994, tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen 5.1.1993–31.3.1994 ja kavallus 16.12.1994–20.12.1994. Yhteinen vankeusrangaistus oli 2 vuotta ja 10 kuukautta vankeutta.

A velvoitettiin korvaamaan useille entisille päämiehilleen kavallettuja varoja. Vapaa-ajattelijain liitolle korvattavaksi tuli 137.807,69 markkaa 13 prosentin viivästyskorkoineen laskettuna

70.164,50 markalle 2.2.1994 lukien ja 67.643,19 markalle 2.5.1994 lukien sekä oikeudenkäyntikuluista 8.973,00 markkaa 13 prosentin viivästyskorkeineen 4.8.1996 lukien.

Sekä tuomittu A että virallinen syyttäjä valittivat tuomiosta Kouvolan hovioikeuteen, joka antoi tuomionsa 21.1.1997 (nro 70). Syyttäjä vaati, että vankeusrangaistusta joka tapauksessa korotetaan. A vaati, että vankeusrangaistusta alennetaan ja alennetun vankeusrangaistuksen sijasta tuomitaan rangaistukseksi yhdyskuntapalvelua tai että vankeusrangaistus määrätään ehdolliseksi. Edelleen hän vaati korvausvelvollisuuttaan alennettavaksi.

Syyksi lukemisen osalta hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden perustelut, mutta katsoi, että rangaistusta on alennettava. A:ta ei ollut aiemmin tuomittu vankeusrangaistukseen, hän menetti virkansa ja hänen on asian ja osaksi ikänsä vuoksi vaikea sijoittua uudelleen työelämään. Asiantonimistajat tulevat mitä ilmeisimmin saamaan täyden korvauksen menetyksistään. Vankeusrangaistus muutettiin ehdolliseksi, jonka koetusaika päättyy 30.9.1999. Korvausten osalta muutosta ei tullut. A sai myös maksuttoman oikeudenkäynnin 14.7.1995 lukien ilman korvausvelvollisuutta valtiolle. A:n avustajalle maksettiin valtion varoista 16.500 markan palkkio, joka jäi valtion vahingoksi.

Vapaa-ajattelijain liitto sai vielä korvausta vastauskuluistaan hovioikeudelle 1.000 markkaa.

Tuomitulla A:lla oli reaaliomaisuutta, mm. omakotitalo, ja minun muistaakseni liitto sai kaikki Aarne Yrjöselältä kavalletut varat korkoineen takaisin. Tämä olikin taloudenhoitajakauteni tärkein ja jännittävin juttu, joka vapaa-ajattelijoilta kuuluvien varojen osalta saatiin onnelliseen päätökseen.

Yrjösen rahasto on liiton taseessa sidottujen rahastojen ryhmässä, koska testamentattujen varojen tuoton käytölle asetettiin ehto. Edellä mainitussa, päiväämättömässä, testamentiksi nimeytyssä asiakirjassa, määrätään, että varallisuudesta on muodostettava rahasto, ”jonka korkovarot on käytettävä tieteellisen maailmankatsomuksen edistämiseen maassamme”. Liiton 31.12.2005 laaditun taseen mukaan rahaston arvo oli 95.326,23 euroa.

Vapaa Ajattelijassa on julkaistu useita valokuvia Aarne Yrjöselästä: Uusi liittohallituksen jäsen, helsinkiläinen Lasse Sirén jututtaa Aarne Yrjöselästä (VAJ 1987:4, 74), raisiolainen Olavi Ääri kättelee Yrjöselä Vapaan Ajatuksen kesäpäivillä 18.–19.7.1987 (VAJ 1987: 5, 116, kuva Minna Saarinen-Elo), lehden etukannen kasvokuva Yrjöselästä (VAJ 1988:5, 97), Ensio Huuhkan kuvat 80-vuotiaasta Yrjöselästä istumassa keinussa (VAJ 1988:5, 101) ja onniteltavana (VAJ 1988:5, 102) sekä Raino Kujalan upea kuva Yrjöselästä istumassa veneen nokassa maalla (VAJ 1988:5, 103). Huuhkan ja Kujalan kuvat liittyvät Kaija Tanskasen juttuun Aarne Yrjöselän 80 vuotta 4.8.1988 (VAJ 1988:5, 101–103).

Taitelija O. Heino on maalannut Aarne Yrjöselästä muotokuvan. Maalauksesta on julkaistu värikuva Keijo Yrjöselän perheromaanin *Vapaaranta* (1999) nimiölehdellä ja pienempi värikuva kirjan takakannessa. Yrjöselän teos perustuu Yrjöselän ja hänen isänsä laajoihin muistiinpanoihin ja muistikuviiin, oikeuden pöytäkirjoihin, muihin saarelaisten haastatteluihin ja Eestin Merimuseon arkiston aineistoon. Tässä artikkelissa on lainattu paljon tietoja Yrjöselän teoksesta.

Kotkan Vapaa-ajattelijat ry käytti lahjoituksena saamistaan varoista 50.000 markkaa Viikarin-saareen johtavan laivaväylän ruoppaukseen vuonna 1995.

Aarne Yrjönen harrasti runojen kirjoittamista. Joskus hänen runojaan julkaistiin Vapaa Ajattelijassa, esim. *Tikari tornin huipussa* (VAJ 1982:6, 149). Runosta *Pysy vierelläin ain* on julkaistu katkelma Vapaa Ajattelijassa (VAJ 1988:5, 102), johon tämä kirjoitus päättyy:

*Onneen monet sokeasti luottaa,
saapuvan sen uskoo itsestään.
Tää odotus voi pettymyksen tuottaa,
riennä itse onnes löytämään.
Edessämme tie on vaikka tähtiin,
rohkea voi nyt kaiken valloittaa.
Mistä ennen unia vain nähtiin,
totena sen nyt jo nähä saan.*

2. Väinö Koivula, Helsinki, rahasto 1989

Väinö Ilmari Koivula (vuoteen 1906 Björklund; 12.6.1896–18.9.1992) oli syntynyt Iisalmissa. Ensimmäisen kerran kuulin hänen tulossa olevasta testamentistaan liittohallituksen työvaliokunnan kokouksessa 25.8.1985. Muistan, että Vapaa-ajattelijain liiton Siltasaarenkatu 15:n toimistossa oli menossa jokin kokous ja Väinö Koivula saapui toimistoon puhumaan testamentistaan. Toimistossa on pieni alkovi ja siellä Koivula ja jotkut liiton johtohenkilöt keskustelivat asiasta.

Siltasaarenkatu 15 C-rapun alanurkassa oli Vapaa-ajattelijain liiton ensimmäinen omistustoimisto. Liitto toimi siellä vuosina 1985–1996. Toimisto oli alun perin (1938) rakennettu asunnoksi. Kuvassa sähkökaapin oikealla puolella oleva ikkuna on keittiön ikkuna ja isompi ikkuna huoneen ikkuna.

Väinö Koivula meni 31.12.1924 avioon Nastolassa syntyneen Fanny Adele Jokisen (2.9.1897–1.1.1981) kanssa. Vaimokin erosi kirkosta, Kallion seurakunnasta, 18.1.1944. Heillä ei ollut lapsia.

Toiseen avioliittoon Väinö Koivula meni Helsingissä syntyneen Verna Suoma Saaren (aiempi sukunimi Vikberg) (20.5.1909–30.7.1985) kanssa 2.6.1981.

Väinö Koivula itse erosi kirkosta samana päivänä kuin ensimmäinen vaimonsa (18.1.1944). Hänkin kuului aiemmin Kallion seurakuntaan.

Tunsin Väinö Koivulan. Joskus toimittelin joitakin hänen asioitaan. Kävin aina, ehkäpä vuodesta 1988 lukien, hänen syntymäpäivänään kylässä hänen luonaan onnittelemassa häntä. Alkuun hän oli niin hyvässä kunnossa, että teimme pieniä kävelylenkkejä hänen asuintalonsa lähellä. Hän asui Etelä-Haagassa, osoitteessa Angervotie 4 F 59, 00320 Helsinki. Myöhemmin hän ei enää lähtenyt ulos, vaan oleskeli vain sisällä. Viimeksi kun kävin hänen luonaan, hän kylä avasi oven ja liikkui sisällä, mutta hän sanoi, että on mukavampi olla sängyssä ja meni siihen pitkälleen. Usein hän kertoi yhtä ja toista elämästään. Hänellä oli aika hyvä muisti ja ajatus luisti kirkkaasti hänen korkeasta iästään huolimatta.

Koivula oli urheilumiehiä ja oli toiminut pitkään mm. urheilutoimittajana. Kirjasessaan *Väinö Koivula taustatekijä* (1992) urheiluprofessori Helge Nygrén kuvaa Koivulaa liikunnan toimikentässä näin: ”Väinö Koivula on ollut liikunnan toimintakentässä enemmän taustatekijä ja tarkkailija kuin joukkojen edellä marssiva vaikuttaja. Hän on ollut urallaan toisaalta kriittinen, toisaalta hieman romantisoiva lehtimies, luotettava statistikko, älykäs kirjoittaja ja näkijä, joka on monessa asiassa nähnyt enemmän kuin muut. Elämän ja urheilun tahkomainen filosofi hän myös on ollut.” (mts. 4).

Koivula työskenteli Työväen Urheilulehden toimittajana 1921–1927, TUL-lehden toimittajana 1927–1941, TUL:n jaostosihteerinä 1941 ja Helsingin kaupungin urheilu- ja retkeilytoimiston apulaistoimistopäällikkönä 1942–1963. Hän on julkaissut yksin ja yhdessä muiden kanssa useita Työväen Urheilukalentereita, TUL:n vuosikirjoja ja muitakin urheilujulkaisuja. Koivulalla oli monia urheiluun liittyviä luottamustoimia ja hän sai urheilualan sekä urheilutoimittajien kunniajäsenyyksiä ja ansiomerkkejä. Nuorena hän oli hyvä 100–400 metrin juoksija. Helsingin Jyryn viestijoukkueessa 4x100 metrillä hänestä tuli sekä TUL:n mestari että ennätysmies (Nygrén 1992, 11).

Nygrénin mukaan Koivula oli lehtimiesvuosinaan työnarkomaani ja työteliäinen sekä tuotteliain suomalainen urheilutoimittaja. Urheilu- ja retkeilyviraston virkamiehenä hän kiersi uupumatta kaupungin liikuntakenttiä ja – puistoja, suunnitteli niiden käyttöä, valvoi niiden kuntoa, laati raportteja ja esitti uudistuksia. Hän piti silmällä, että Helsingin olympiakisojen (1952) kaupungille kuuluvat suorituspaikat olivat korkealuokkaisia (mts. 14).

Koivula kokosi laajan aineiston Suomen painin historiasta. Aineiston perusteella hän teki vuosina 1968–1978 tutkimuksen (käsikirjoitus) Suomen painijoista ja painikilpailuista vuosilta 1901–1946. Perusaineisto käsittää 12 kansioista asiakirjoja. Sitä säilytetään Suomen Urheilumuseosäätiön alaisessa Suomen Urheiluarkistossa, jossa on Väinö Koivulan henkilöarkisto. Minäkin luovutin arkistoitavaksi erinäisiä Koivulaan liittyviä asiakirjoja Suomen Urheiluarkistoon 11.6.1992. Henkilöarkiston koko laajuus on 0,8 hyllymetriä.

Arto Tiukkanen historiikissa *Vapaa-ajattelu Helsingissä Helsingin Vapaa-ajattelijat ry 1936–1996* (1998) (numeroimaton sivu 220, ylempi kuva) on valokuva Helsingin Vapaa-ajattelijat ry:n (HVA) 50-vuotisjuhlista vuonna 1986. Siinä Paul J. Koponen (26.9.1906–4.12.1987) puhuu ja kuvatekstin mukaan ”hänen oikealla puolellaan [on] K. G. Koskelin ja Väinö Koivula”. Kuvateksti on virheellinen. Tiukkanen on koettanut herättää henkiin K. G. Koskelinin, joka oli kuollut jo 18.6.1972. Paul J. Koposen oikealla puolella oleva henkilö on Väinö Koivula. Koivulan oikealla puolella istuva mies ei myöskään ole K. G. Koskelin.

Syksyllä 1989 Koivula teki jonkinlaisen rahalahjoituksen liitolle ja siitä kiitettiin häntä kirjallisesti (KS:n muistiinpanovihko).

Väinö Koivula kielsi varsinaisten hautajaisten järjestämisen omalta kohdaltaan. Viimeisinä elinvuosinaan hän totesikin, että hänen kaikki ystävänsä olivat jo kuolleet ja hän oli jäänyt yksin. Vapaa-ajattelijain liiton toimiston- ja taloudenhoitajana hautajaisasiat jäivät minun järjesteltäväkseni. Hautajaisten jälkeen toimistoon soitti kuitenkin eräs mieshenkilö, joka kyseli Koivulan hautajaisista saatuaan tietää tämän kuolleen.

Väinö Koivulan ja hänen toisen vaimonsa hautakivi Maunulan uurnalehdossa, Helsingissä.

Liittohallituksen kokouksessa 21.11.1992 sanottiin, että Koivulalta perittävä omaisuus käsittää rahavaroja 250.000 markkaa, asunto-osakkeen, jonka arvo on 280.000 markkaa, puhelimen, jonka arvo on 5.500 markkaa, yhteensä 538.000 markkaa. Uskutuiksi miehiksi päätettiin Arto Tiukkanen ja asianajaja Pekka Tiusanen, jolla oli asianajotoimisto Kontulassa. Asia eteni hyvin (KS:n muistiinpanovihko).

Liittohallituksen kokouksessa 27.3.1993 kuultiin Koivulan pesän selvittämistoimista. Juhani Pösö selosti asian taustaa. Todettiin, että 2.000–3.000 markkaa voidaan maksaa Arto Tiukkaselle.

Kustannuksia oli tullut kymmeniä tuhansia markkoja. Muistaakseni loppulasku oli jonkin verran yli 70.000 markkaa - huomattavan suuri summa siihen aikaan.

Tiusasen toimisto nosti palkkioita omatoimisesti vain ilmoittaen nostoista liitolle. Aiemmat kulut ajalta 16.10.1992–2.3.1993 Tiusasen toimistolle olivat 40.000 markkaa työstä ja 4.121,40 markkaa kuluista. Arto Tiukkanen sanoi aloittaneensa työn 23.9.1992 ja palkkio oli 5.000 markkaa työstä ja lisäksi 952,60 markkaa kulukorvauksia. 2.3.1993 mennessä kulut olivat liitolle kaikkiaan 50.074,00 markkaa.

Perunkirjoitustilaisuus pidettiin 26.2.1993. Asiassa oli 10 sukulaista ”9 hyv.” ja 29 toissijaista perillistä ”24 hyv. /28 tiedoksi”. Kerrottiin, että kuluja aiheutuu vielä 5.000–10.000 markkaa lisää töistä ja kuluista. Neljältä henkilöltä ei ollut saatu hyväksyntää testamentille. Sanottiin, että raastuvanoikeus kutsuu nämä henkilöt.

Näihin korkeisiin kuluihin Kari Saari kommentoi, että ne otetaan oppirahoina. Tiukkanen selitti, että tapaus oli monimutkainen. Asiassa käytettiin haastemiestä, yhteensä osakkaita oli 40. Tiukkanen piti laskutusta kohtuullisena. Olavi Ääri sanoi, että asianajajat ovat kovia laskuttamaan. Minä totesin, että lasku jouduttaneen maksamaan ja että hallitus oli saanut asiaa valmistelleelta Arto Tiukkaselta marraskuussa aivan riittämätöntä ja harhaanjohtavaa informaatiota asiassa. Selvitykset ja laskut kuitenkin hyväksyttiin.

Liitto peri Koivulalta Etelä-Haagan kaupunginosassa, osoitteessa Angervotie 4 F 59, 00320 Helsinki, sijaitsevan asunto-osakkeen. Asunto käsitti kaksi huonetta ja keittokomeron ja sen pinta-ala oli 39,5 m². Asunnossa oli parvekekin. Asunnon lisäksi liitto peri HPY:n puhelinosuustodistuksen ja yli 200.000 markkaa talletuksia.

Angervotie 4:n toinen rakennus, jossa Väinö Koivula asui yli 30 vuotta.

Asunto vuokrattiin ensin kuolinpesän nimiin ja kuukausivuokra oli 2.000 markkaa hoitovastikkeen ollessa 355,50 markkaa. Testamentti tuli lainvoimaiseksi 30.9.1993. Puhelinosuustodistuksen liitto myi.

Ensimmäinen vuokralainen oli Vesa Saarinen. Sitten liiton vuokralaisina tässä asunnossa olivat Katja Timonen ja Petri Louhio (1.12.1995–15.2.1997), Petteri Aumala (16.2.1997–31.5.1997), Kalevi Korppi (1.6.1997–30.11.2001) ja Mari Jaakkola (1.12.2001-).

Keväällä 1997 remontoin talkoilla ateistiystävieni Kalevi Korpin ja Arvo Toivasen kanssa asuntoa. Maalasiimme kaapistoja, tapetoimme seiniä, uusimme lattiamattoja yms. Liittohallitus esitti 7.6.1997 kiitokset työstä Kalevi Korpille ja Arvo Toivaselle.

Edellä mainittiin Helge Nygrén (30.10.1924–1992) ja hänen teoksensa Väinö Koivulasta. Nygrén oli sitä kirjoittaessaan jo vakavasti sairas. Koivula odotti kovasti teoksen valmistumista, odotus jopa piti hänen kuntoaan yllä. Nygrén päiväsi esipuheensa 1.7.1992, joten teos on ilmestynyt jonkin aikaa tämän jälkeen. Koivulan odotus palkittiin ja hän sai vielä nähdä uunituoreen teoksen. Teos on varmaankin Nygrénin viimeisiä, sillä hän kuoli vielä samana vuonna.

Koko tämän testamenttaajia koskevan artikkelin alkuun otettiin motoksi katkelma Koivulan filosofoinnista. Tarkemmin en ole tähän puoleen hänessä perehtynyt. Muistan kuitenkin hyvin selvästi, miten hänellä oli omanlaistansa karismaa. Se koostui rehtydestä, suoraselkäisyydestä, kirkkaasta ajatuksesta ja sellaisesta viisaudesta, jota sävyttivät ystävällisyys ja huumorikin. Sellaisia ihmisiä ei koskaan unohda.

3. Fanny ja Frans Lampinen, Tampere, rahasto 1993

Ensimmäisen kerran kuulin Lampisten testamentista Vapaa Ajatteliija – lehden toimitusneuvoston kokouksessa 25.2.1990. Tässä kokouksessa käsiteltiin niitä juttuja, joiden oli määrä tulla lehden numeroon 2/1990. Tällöin kuultiin, että Fanny Lampinen Tampereelta oli kuollut, ja liitto on saanut 60.000 markan arvoisen testamentin.

Rahaa liitolla oli tuohon aikaan niukasti. Lasse Sirén matkusteli paljon ulkomailla ja liitto korvasi matkakuluja, joskin niukasti. Nyt oli suunnitteilla jonkinlainen matka Brysseliin, ja Teuvo Pykönen ehdottikin heti testamentista kuultuaan, että nyt voidaan lähettää mies Brysseliin. Tuossa ollut Äänekosken liittokokous vaati kuitenkin liitolta vaivaa sekä varoja ja 6.5.1990 liittohallitus päätti, että yksi henkilö lähetetään liiton varoilla Brysseliin, mutta henkilöstä päättää tulevassa liittokokouksessa valittu liiton uusi hallitus myöhemmin.

Sen jälkeen testamentista mainittiin liittohallituksen kokouksessa 4.3.1990. Kerrottiin testamentin valvonnasta. Testamenttiasiaa oli Tampereella hoitanut vanha vapaa-ajatteliija Väinö Tervo. Tampereen Vapaa-ajatteliijoista oli ollut 5-7 ihmistä Lampisen hautajaisissa, ja luultavasti Väinö Tervo oli pitänyt hautauspuheen.

Liittohallituksen kokouksessa 4.9.1993 kerroin Lampisten testamentista. Hallitus antoi oikeuden kuolinpesään kuuluvan Sudenkadun asunnon vuokrasopimuksen jatkamiseen. Tämän asunnon Väinö Tervo oli vuokrannut pojalleen Pentti Tervolle.

Fanny Aleksandra Lampisen (11.6.1904–28.1.1990) äiti Mathilda Lindeqvist, myöhemmin Lehtovaara (27.2.1882–19.11.1947) oli syntynyt Ylöjärvellä. Fanny oli Mathildan avioton tytär. Sen jälkeen, kun hänen äitinsä meni 16.10.1910 naimisiin Arvid Lahtisen (23.3.1879–18.4.1936) kanssa, Fanny alkoi käyttää sukunimeä Lahtinen.

Ylöjärveltä Fanny muutti 21.3. tai 23.3.1927 Tampereen tuomiokirkkoseurakuntaan. Hän meni naimisiin 16.4.1927 Frans Kustaa Lampisen kanssa. Kirkosta Fanny Lampinen erosi 9.2.1928 muuttaen Tampereen tuomiokirkkoseurakunnasta Tampereen siviilirekisteriin, josta muutti 4.5.1955 tai 5.5.1955 Lempäälän väestörekisteriin. Takaisin Tampereen väestörekisteriin Fanny Lampinen muutti 23.10.1970.

Lampisilla ei ollut lapsia.

Testamentin aviopuolisot Frans Kustaa ja Fanny Lampinen allekirjoittivat 18.8.1971. Sen todistajina ovat prässääjä Laura Virtanen ja loimaaja Helmi Virtanen, molemmat Tampereelta.

Testamentin mukaan kaikki pesän omaisuus tuli myydä ja muuttaa rahaksi. Rahavarat oli sitten ”sijoitettava varmalla ja mahdollisimman edullisella tavalla korkoa tuottavaksi, esimerkiksi korkeakorkoisiin valtion oblikaatioihin, korkeakorkoiselle talletustilille pankkiin, tai muulla edellä olevia vastaavalla tavalla. Rahasto on pidettävä omana erillisenä rahastonaan nimellä: Fanny ja Frans Lampisen rahasto”. Vapaa-ajattelijain liitto ry:n hallituksen tulee toimia rahaston hallituksena kuitenkin s.e. rahaston sijoituksista ja käytöstä on neuvoteltava Tampereen Vapaa-ajattelijat ry:n hallituksen kanssa.

Rahastoa tulee käyttää näin: 1. Pääoman tuotosta tuli puolet käyttää vuosittain pääoman lisäämiseen ensimmäisen kymmenen vuoden aikana. Tämän jälkeen pääoman lisäämisen tarkoituksen mukaisuutta harkittaisiin uudelleen, jolloin em. suhdetta voitaisiin muuttaa. Kuitenkaan se pääoma, joka ensimmäisen kymmenen vuoden aikana oli muodostunut, ei saa myöhemminkään vähentyä. 2. Pääoman tuoton toinen puolikas on käytettävä s.e. siitä puolet käytetään vapaa-ajattelijain kirjallisuuden kustantamiseen ja toinen puoli muuhun valistustoimintaan, ensisijaisesti tiedotus- ja keskustelutilaisuuksien järjestämiskuluihin ja uusien liiton osastojen perustamistilaisuuksien järjestämiskuluihin.

Fanny Lampinen teki 21.3.1973 testamenttiin seuraavan lisämääräyksen: ”Vapaa-ajattelijat ry on velvollinen huolehtimaan allekirjoittaneen hautauksesta niin, ettei muille aiheudu sen johdosta mitään tehtäviä. Hautaustoimitus tavanmukaisin menoin ja niin että sukulaiset ja muut läheisemmät tuttavat saavat tilaisuudesta tiedon.” Tämän lisäyksen todistajina ovat Väinö Tervo ja Tyyra Tervo. Testamentti valvottiin Tampereen raastuvanoikeudessa 23.4.1990.

Fanny Lampinen lahjoitti 25.8.1981 tehdyllä lahjakirjalla 100.000 markkaa Tampereen Vapaa-ajattelijat ry:lle, joka summa oli nostettavissa 25.11.1981. Lahjoitus oli pidettävä omana rahastonaan yhdistyksen kirjanpidossa. Pääoma oli käytettävä toimistohuoneiston ostamiseen yhdistyksen yleisöpalveluja johtokunnan kokoushuoneistoksi. Ellei osto onnistu, oli vuokrattava huoneisto, jonka vuokraan riittäisi pääoman korko ja enintään kaksi prosenttia lahjan pääomasta vuosittain. Toimistossa on pidettävä yleisöpalvelua vähintään viitenä päivänä viikossa vähintään kaksi tuntia päivittäin. Lähinnä johtokunnan jäsenten tuli huolehtia palvelusta ilman muuta korvausta kuin mahdollista matkakulukorvausta. Lahjan valvojaksi valtuutettiin yhdistyksen tilintarkastajien lisäksi Väinö Tervo pysyvästi. ”Jos lahjansaaajan toiminta loppuu tai oleellisesti muuttuu nykyisten sääntöjensä mukaisuudesta toimintaperiaatteiltaan, on tämän tilin varat luovutettava Vapaa-ajattelijain Liitto ry:lle, tai sen mahdolliselle ateistisen toiminnan jatkajalle, jos k.o. liitto ei enää tuolloin toimi nykyisten sääntöjensä pääperiaatteiden mukaisesti.”

Mainittu rahamäärä siirrettiin Tampereen Vapaa-ajattelijain tilille 25.11.1981. Helmikuussa 1982 lahjakirjaan tehtiin liite, sillä pääoma ei riittänyt toimistohuoneiston ostoon. Liitteen mukaan lahjapääomasta käytetään ensi tilassa vuokrattavan toimisto- tai liikehuoneen vuokraan ja

välttämättömään kalustoon tarpeellinen summa. Vuosina 1982–1986 saatiin käyttää vuokraan ja tunnetuksitekokuuluihin 50.000–60.000 markkaa ja pääoman korot.

Vuosina 1987–1991 käytettäisiin pääoman ja korkojen loppuosa lukuun ottamatta 10.000 markan määrää, josta myöhemminkin saisi käyttää vain korot. Lahjoituksen päätarkoituksena on olla lähtökohta vapaa-ajattelijain järjestön jäsenmäärän moninkertaistamiseksi mikä puolestaan parantaa toimintamahdollisuuksia. Tavoitteena oli yrittää nostaa jäsenmäärä vähintään tuhanteen jäseneen vuoteen 1991 mennessä.

Perunkirjoitus toimitettiin 22.10.1990 osoitteessa Väinämöisenkatu 36 B 35. Pesänhoitajana oli Väinö Rikhard Tervo ja uskottuina miehinä laiteoperaattori Seppo Oksanen sekä paperityöntekijä Timo Tervo, kaikki Tampereelta.

Testamenttiin kuului talletuksia ja asunto-osake yhtiössä Asunto Oy Sudenkatu 3, Tampereella, Kissanmaan kaupunginosassa. Huoneiston numero oli B 8 ja se käsitti kaksi huonetta, keittiön ja kylpyhuoneen. Pinta-ala oli 50 m². Osake- ja osakasluetteloon Vapaa-ajattelijain liitto ry merkittiin 29.11.1993.

Vuokraa ja vesimaksua liitto sai asunnosta vuonna 1999 yhteensä 2.210 markkaa kuukaudessa. Vastike oli 550 markkaa ja vesimaksu 70 markkaa.

Asunto-osake oli erittäin huonossa kunnossa sen jälkeen kun vuokralainen Pentti Tervo irtisanottiin. Liitto päätti myydä asunnon. Näin voitaisiin myös täyttää testamenttaajien toivomus.

Myynti-ilmoituksessa kuvailimme asuntoa ”remonttimiehen unelmaksi”.

Myös rakennuksessa oli paljon korjaustarvetta. Ulkopuolisia salaoja- ja sadevesijärjestelmien kuntoa tutkittiin niiden kunnostusta silmällä pitäen. Talon parvekkeet tarvitsivat kunnostusta. Tulevasta putkiremontistakin puhuttiin.

Sudenkatu 3 Tampereen Kissanmaalla kuvattuna pihan puolelta

Huoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet, numerot 6427–7276, myytiin 4.5.1999. Ostajina olivat tamperelaiset Veikko ja Auli-Inkeri Marttila, jotka myöhemmin kunnostivat asunnon. Ostajat maksoivat 5.000 markan käsirahan 28.4.1999 ja loppukauppahinnan, 249.000 markkaa, kaupantehtotilaisuudessa. Hoidin asunnon myynnin liiton antamalla valtakirjalla. Asunnon myynnissä minua avusti Tampereen Vapaa-ajattelijain silloinen puheenjohtaja Simo Järvinen.

4. Emil Henriksson, Ruotsinpyhtää, rahasto 1992

Ensimmäisen kerran kuulin Emil Henrikssonin liitolle tekemästä testamentista liittohallituksen työvaliokunnan kokouksessa 30.11.1986 (KS:n muistiinpanovihko).

Itä-Uudenmaan Säästöpankki ilmoitti Emil Uljas Herrikssonin (7.9.1925–15.11.1991) kuolemasta ja tämän testamentista heti liitolle. Liittoneuvosto kokoontui 7.12.1991 ja myös se sai heti asiasta tiedon (KS:n muistiinpanovihko).

Kuollessaan Henriksson asui Tesjoella, Ruotsinpyhtään kunnassa. Vein veljeni kanssa tämän pakettiautolla ja peräkärriellä Tesjoen asunnon irtaimiston Ruotsinpyhtään Ruotsinkylässä olevaan Henrikssonin mökkiin, jossa hän oli aiemmin asunut. Myöhemmin kävimme siivoamassa mökkiä ainakin helsinkiläisten vapaa-ajattelijain Arne Wahlströmin ja Arto Tiukkasen kanssa. Mökki pantiin vuokralle, mutta vuokrien saannissa oli vaikeuksia.

Emil Henriksson oli rakennustyöläinen. Kuollessaan hän ei ollut naimisissa eikä hänellä ollut lapsia. Hän oli muuttanut Ruotsinpyhtään väestörekisteriin 4.8.1982 Tuusulan väestörekisteristä. Hän oli syntynytkin Tuusulassa.

Liittohallituksen työvaliokunnan kokouksessa 25.10.1992 todettiin, että otetaan yhteyttä Itä-Uudenmaan Säästöpankkiin Henrikssonin perintöasiassa. Pian voitiinkin todeta liittohallituksen kokouksessa 21.11.1992, että perintövarat saadaan pian (KS:n muistiinpanovihko.)

Liittohallituksen kokouksessa 6.8.1994 päätettiin käynnistään Ruotsinpyhtään tilan myyntitoimet (KS:n muistiinpanovihko). Suomi oli vasta toipumassa 1990-luvun alun lamasta ja mökkien hintataso oli huono.

Liittoneuvoston kokouksessa 24.9.1994 Kari Saari totesi, ettei Ruotsinpyhtään mökki tuota vuokrattuna, vaan se on myytävä. Juhani Pösö huomautti, että kiinteistökaupan kauppaehdot on hyväksyttävä liittoneuvostossa. Olavi Ääri sanoi, että ajankohta oli huono mökin myynnille, koska kauppahinnat olivat alhaisia. Hän tahtoi vielä odotella myynnin kanssa, mutta ehdotti periaatepäätöksen tekemistä siitä, että kiinteistö myydään. Reijo Taipale sanoi, että annetaan liittohallitukselle valtuutus valmistella kauppaa. Myyntiaika oli hänenkin mielestään huono, kevättalvi tai kevät olisi parempi myyntiaika. Jorma Snellmanin mielestä myyntiä olisi vielä harkittava. Liittohallitus voisi myydä kiinteistön itse tai käyttää välittäjää (KS:n muistiinpanovihko).

Liittohallituksen kokouksessa 16.12.1995 todettiin hallituksen jäsen Veikko Laineen tehneen mökistä 50.000 markan ostotarjouksen. Tätä tarjousta ei suoraan hyväksytty, vaan päätettiin tarjota mökkiä myyntiin seuraavan vuoden huhti- toukokuussa (KS:n muistiinpanovihko).

Mökin myyntitoimiin liittyy omituisia seikkoja. Liittohallituksen jäsen Juha Kukkosella oli jostakin syystä kiire saada mökki myydyksi. Hän ei itse suoraan kertonut asiaa minulle, vaan pyysi liiton varapuheenjohtaja Juhani Pösöä moittimaan minua siitä, että mökin myyntiasiansa ”ei tapahdu mitään”. Kukkosen vaatimuksesta lähinnä vapaa-ajanasunnoksi ja kesämökiksi soveltuva, noin 25 m²:n suuruinen mökki oli pantava myyntiin joulukuussa!

Istuimme mökissä Arne Wahlströmin kanssa ja odottelimme ostajia. Ulkona satoi lunta. Kukkosen vaatimukset olivat kuin hölmöläisten saduista. Arvoitukseksi jäi miksi niin monet vapaa-

ajattelijat usein kannattivat hänen esityksiään. – Tästä kannatuksesta huolimatta ostajia mökille ei ilmaantunut.

Liittokokouksessa 8.6.1996 Kari Saari totesi, että mökin hinta on korkeintaan 75.000 markkaa. Armo Halonen ja Reijo Taipale katsoivat, ettei mitään hintarajoja ole syytä asettaa, vaan liittohallitus oikeutettiin myymään mökki parhaalla mahdollisella hinnalla. Näin päätettiinkin (KS:n muistiinpanovihko).

Vuonna 1996 mökistä saatiin vuokratuloja 4,5 kuukaudelta 600 markkaa kuukaudessa eli yhteensä 2.700 markkaa. Kuluja syntyi 1.716,30 markkaa. Vuonna 1997 vuokratulo oli 2.400 markkaa ja kulut 1.786,84 markkaa. Vuokralaisena oli 1.1.–28.2.1997 ja 1.5.1997–30.11.1997 Osmo Hakkarainen. Vuonna 1998 vuokra oli 500 markkaa kuukaudessa. Vuokratuloa saatiin ajalta 1.3.1998–14.8.1998 yhteensä 2.725,79 markkaa. Mökin kulut olivat 1.436,11 markkaa. Vuokralaisena oli Jorma Snellman.

Yleisen taloudellisen elpymisen myötä hintataso nousi hiljalleen. Mökki sijaitsi vain noin 120 kilometrin päässä Helsingistä. Tällaiset mökit ovat kysytympiä, koska niille voi mennä piipahdamaan pääkaupunkiseudulta viikonlopuksikin. Kävin näyttämässä mökkiä ostajille.

Tilan nimi on Simola (701–409-19-65), se oli syntynyt lohkomisen tuloksena ja rekisteröity 2.2.1959. Tilalla oli yksi palsta ja tilan pinta-ala on 1 004 m². Osuutta yhteisiin vesialueisiin ei ollut. Lopulta tila ja mökki myytiin 14.8.1998 keravalaiselle pariskunnalle Anne-Marie ja Jouni Leppäselle 65.000 markan kauppahinnasta. Maa-alueen tasearvo oli ollut vuonna 1997

20.449,20 markkaa ja rakennusten tasearvo 4.711,50 markkaa. Emil Henrikssonin rahastoon kirjattiin tilan ja rakennusten kaupasta saatua myyntivoittoa 39.839,30 markkaa ja irtaimistosta saatua myyntivoittoa 3.000 markkaa eli yhteensä 42.839,30 markkaa. Rahasto kasvoi 68.339,30 markan suuruiseksi.

Mökin osoite Ruotsinpyhtään Ruotsinkylässä on Ruotsinkyläntie 105. Kävin myöhemmin kerran mökillä Tauno Wallendahrin kanssa, ja omistajat sattuvat olemaan mökin pihamaalla. Oli kaunis kesäpäivä ja he vakuuttivat olevansa tyytyväisiä kauppaan.

Vuonna 2006 mökki ja piharakennus oli maalattu punaisiksi ja mökki oli saanut uuden katon. Lisäksi mökkiä oli laajennettu yhdellä huoneella. Rakennustyö oli vielä hieman kesken. Mökki sai hyvän, uuden omistajan.

Emil Henriksson on haudattu Ahvenkosken hautausmaalle Ruotsinpyhtäällä.

Emil Henrikssonin hauta ja pieni hautakivi Ahvenkosken hautausmaalla Ruotsinpyhtäällä

5. Väinö ja Lempi Koivisto, Jyväskylä, rahasto 1996

Väinö Johannes Koiviston (4.9.1899–7.12.1995) isä oli Juho Wilhelmiinanpoika Huittinen (20.3.1873–17.6.1957). Hän oli syntynyt Jyväskylän maalaiskunnassa. Äiti oli Iida Mikontytär Minkkinen (7.9.1873–23.2.1964), syntyisin Hankasalmelta. Heidät vihittiin avioliittoon 10.12.1896. Väinöllä oli useita sisaruksia.

Väinö syntyi Jyväskylän maalaiskunnassa 4.9.1899. Sukunimi Huittinen muutettiin maa herran päätöksellä 7.3.1927 nimeksi Koivisto.

Lempi Oiva Ikäheimonen (26.8.1901–9.4.1990) oli syntynyt samoin Jyväskylän maalaiskunnassa. Heidät vihittiin avioliittoon 1.4.1927.

14.6.1929 Väinö ja Lempi Koivisto erosivat kirkosta ja muuttivat kirjat Jyväskylän maaseurakunnasta Jyväskylän maalaiskunnan siviilirekisteriin. Jyväskylän maalaiskunnan väestörekisteristä he muuttivat 1.10.1951 Tampereen kaupungin väestörekisteriin. Sitten puoliset muuttivat 20.5.1955 Uuraisten kunnan väestörekisteristä takaisin Jyväskylän maalaiskunnan väestörekisteriin, josta siirtyivät 1.1.1965 alueliitoksessa Jyväskylän kaupungin väestörekisteriin.

Heidän poikansa Taisto Koivisto (31.5.1935–3.4.1953) syntyi Jyväskylän maalaiskunnassa ja muutti 1.10.1951 Jyväskylän maalaiskunnan väestörekisteristä Tampereen kaupungin väestörekisteriin. Hän kuoli naimattomana ja lapsettomana.

Toinen poika Voitto Koivisto (27.3.1937–14.7.1954) syntyi Jyväskylän maalaiskunnassa ja muutti 1.10.1951 Jyväskylän maalaiskunnan väestörekisteristä Tampereen kaupungin väestörekisteriin. Hän kuoli naimattomana ja lapsettomana.

Tampereen kihlakunnan rekisteritoimiston virkatodistuksessa on siirtymispäiväksi Tampereen väestörekisteriin merkitty 4.10.1951 (ei 1.10.1951) ja siirtymispäiväksi Uuraisten väestörekisteriin on merkitty 24.7.1952 (ei 20.5.1955).

Koivistot olivat ainakin kotileipomoyrittäjiä. Leipomotuotteita myytiin mm. Jyväskylän torilla. Tuotteet valmistettiin talon (Kuusitie 3) alakerrassa, jossa on iso leivinuuni.

Koivistojen testamentti on päivätty Jyväskylässä 17.8.1988 ja sen todistajina ovat Eino Veijanen ja Aune Veijanen Jyväskylästä.

Testamentin mukaan Koivistojen sukulaiset saivat erinäisiä esineitä ja rahaa kuolinpesästä.

Vapaa-ajattelijain liitto sai talon ja tontin osoitteessa Kuusitie 3, 40500 Jyväskylä sekä kaiken muun irtaimen omaisuuden.

Testamenttimääräyksen mukaan ”Vapaa-ajattelijoiden liiton tulee perustaa Taisto, Voitto ja Väinö Koivisto –niminen rahasto, joka kustantaa puhujia vapaa-ajattelijoiden haudoille sekä vapaa-ajattelijoiden hautojen hoitoa niin laajasti kun on mahdollista. Talomme tulee säilyttää myymättömänä ja pitää avoinna kaikille vapaa-ajattelijoilta pysähdyspaikkana.” Kirjoitusvirheitä ei tässä lainauksessa ole korjattu.

Testamentin toimeenpanijaksi ja jäämistön selvittäjäksi määrättiin Keski-Suomen Säästöpankin pankkilakimies.

Väinö Koiviston jälkeen pidettiin perunkirjoitus 29.2.1996, jossa uskottuina miehinä olivat varatuomari Olli-Pekka Holmberg ja oikeustieteen kandidaatti Sirkka-Liisa Holmberg. Kuollessaan Koivisto asui Jyväskylässä.

Toimitus pidettiin Asianajotoimisto Karhunen & Holmbergin tiloissa, osoitteessa Kauppakatu 18 C, Jyväskylä. Uskottujen miesten lisäksi läsnä olivat Eila Lilja ja Annikki Pitkälä sekä Annikki Pitkälän aviopuoliso Keijo Pitkälä. Perunkirjoituskutsut oli lähetetty oikeudenomistajille 15.2.1996 postitetuilla kirjeillä.

Pesän ilmoittaja oli Eila Lilja.

Myöhemmin liitto korjautti talon. Liitto oli perinyt Koivistolta myös rahavaroja niin, että talon kunnostuskin maksettiin näillä varoilla. Ensin liiton toimesta taloa kunnosti jyväskyläläinen ateisti Mikko Vasara avustajineen. Talo saatiin alkusyksyyn mennessä siihen kuntoon, että se voitiin vuokrata.

Korjauksen jälkeen ensimmäiset vuokralaiset olivat Heikki ja Anu Riipinen (1.10.1996–31.7.1999). Heikki Riipinen oli osaava rakennusalan yrittäjä (Rakennus ja muuraus Riipinen Oy). Hänen kanssaan oli ilo asioida. Riipinen jatkoi rakennuksen kunnostusta ja mm. uusi talon koko ulkokuoren. Hän kyseli minulta minkä väriseksi talo pitäisi maalata. Vastasin, että kunhan ei maalata aivan mustaksi, niin vuokralainen saa itse valita värin, joka miellyttää. Riipinen maalasi talon siniharmaaksi ja kaunis siitä tulikin.

Liitto sai talosta vuokraa vuonna 1999 3.500 markkaa kuukaudessa.

Riipisten jälkeen, 1.8.1999 lukien, vuokralaisiksi tulivat ravintoloitsijapariskunta Jaana Suomalainen ja Tero Laurila. Myös he kunnostivat taloa ja pihaa monin tavoin. He myös Talo myytiin 30.8.2000 liittoneuvoston tekemän päätöksen nojalla 555.000 markan kauppahinnasta. Näistä vaiheista on kirjoitettu aiemmin uutisessa <http://www.ateistit.fi/uutiset/uuti67.html> .

Jyväskylän Vapaa-ajattelijat ry:n (sitemmin Keski-Suomen Vapaa-ajattelijat ry) pitkäaikainen jäsen Onni Pappinen tunsu Väinö Koiviston. Aiemmin oli ollut puhetta siitäkin, että Koivistot olisivat testamentanneet talonsa Jyväskylän Vapaa-ajattelijaille, mutta testamenttiin talon perijäksi jäi kuitenkin Vapaa-ajattelijain liitto.

Liitto antoi Koivistojen haudanhoidon Keski-Suomen Vapaa-ajattelijain tehtäväksi. Liittohallitus päätti 21.9.1996, että hoidosta maksetaan yhdistykselle 500 markkaa vuodessa (KS:n muistiinpanovihko). Liiton taloudenhoitajana maksoin haudanhoitokorvauksen vuosittain. Samalla kyselin oliko yhdistys todella hoitanut hautaa. Usein hautaa hoiti jyväskyläläinen yhdistyksen jäsen Paula Kauppila. Hauta sijaitsee Jyväskylän maaseurakunnan hautausmaalla.

Koivistojen hauta Jyväskylän maaseurakunnan hautausmaalla

Väinö Koivisto oli hyvin pitkäaikainen Vapaa Ajatteliija – lehden tilaaja. Hän myös säilytti hyvinkin vanhoja lehden numeroita. Tästä oli sittemmin paljon hyötyä liitolle ja sen arkistolle, jonka perustin ja järjestin vuosina 1982–1996.

Vapaa Ajatteliija – lehti alkoi ilmestyä vuonna 1945. Aloittaessani aineiston järjestämisen, tehtävänä oli mm. kerätä kaksi täydellistä sarjaa lehden numeroita ja sidotuttaa ne kirjansitomossa. Liiton hallussa ei ollut läheskään kaikkia vanhoja numeroita. Sain ensiksi koottua toisen täyden sarjan. Sidoksista tuli vihreäselkäisiä ja tämä sarja sijoitettiin arkistoon. Joitakin vuosia toisessa sarjassa oli aukko ainakin 1950-luvun loppupuolen kohdalla. Ainakin vuosikerrasta 1956 puuttui joitakin numeroita. Mietin jo sitäkin, että tähän sarjaan otettaisiin puuttuvista numeroista vain valokopiot. Väinö Koiviston jäämistöstä löytyi lopulta nämäkin puuttuvat numerot alkuperäisinä. Näin toinenkin sarja saatiin aukottomaksi. Sidosten selät ovat tässä sarjassa ruskeita ja sarja sijoitettiin liiton toimistoon. Vapaa Ajatteliija – lehti lienee julkaistuista aineistoista laajin vapaaajatteliija- ja ateistiliikettä koskeva kirjallinen lähde. On hyvä, että se on käytettävissä myös Vapaa-ajattelijain liitossa.

Aikamoinen yhteensattuma on, että Väinö Koivisto ja aiemmin mainittu Väinö Koivula olivat lähes samannimisiä, elivät jokseenkin samaan aikaan ja melkein päivälleen yhtä vanhoiksi. Koivisto oli kuollessaan 96 vuoden, kolmen kuukauden ja kolmen päivän ikäinen, Koivula oli kuollessaan kolme päivää vanhempi.

6. Ahti Frost, Sulkava, rahasto 1996

Ahti Ensio Frostin (12.7.1913–12.2.1996) testamentista kuulin ensimmäisen kerran liittohallituksen työvaliokunnan kokouksessa 18.1.1985. Hän oli testamentannut varansa puoliksi Vapaa-ajattelijain liitolle ja KOM -teatterille (KS:n muistiinpanovihko).

Kustannus Oy Vapaa Ajattelijat Ab:n hallituksen kokouksessa 27.4.1986 Ahti Frost mainittiin rantapalstan testamenttaaja. Kerrottiin, että liitto perisi 33.000 markkaa, josta 13.000 varattaisiin vainajan tuhkaukseen (ehkä yleensä hautauskuluihin?) (KS:n muistiinpanovihko).

Liittohallituksen kokouksessa 21.9.1986 liiton silloinen puheenjohtaja Timo I. Vasama kertoi käyneensä vierailulla Ahti Frostin luona ja liittohallituksen kokouksessa 12.12.1987 saatiin tietää, että Frostin testamentin suuruus oli 20.000 markkaa.

Ahti Frost asui kuollessaan Sulkavan kunnassa, osoitteessa Lohikoskentie 494, 58620 Lohilahti. Hän oli syntynyt Ruokolahden kunnassa. Naimisiin Ahti Frost meni 18.11.1961 Ida Edithin (1.4.1915–14.8.1985) kanssa, jonka entiset sukunimet olivat Mäki ja Koivunen. Avioliitto oli Ahti Frostin ensimmäinen ja vaimon toinen. Vaimo oli syntynyt Kuhmoisissa ja kuului Sulkavan seurakuntaan.

Ahti Frost oli eronnut kirkosta. Sulkavalle hän oli muuttanut 13.7.1970 Imatran siviilirekisteristä.

Hän oli määrännyt, että hänen tuhkinsa tulee haudata Karkkilan Vapaa-ajattelijat ry:n hautausmaahan. Osallistuin määräyksen toimeenpanoon niin, että minun tuli huolehtia Frostin tuhkaurnan siirtämisestä linja-autosta toiseen urnan saapuessa Helsinkiin. Mentyäni hakemaan tuhkaurnaa Matkahuollon Leppäsuonkadun terminaalista, sitä ei löytynytkään; urna oli lähtenyt seikkailemaan omia polkujaan. Muutamien päivien kuluttua Matkahuolto löysi urnan. Sen matka toisessa linja-autossa kohti Karkkilaa saattoi alkaa. Ahti Frostin tuhka ripoteltiin hautausmaahan 23.3.1996 (Savonlinnan maistraatti, kuolleiden luettelo).

Liittohallitus perusti 18.5.1996 liiton taseeseen Ahti Frostin 20.000 markan suuruisen nimikorahaston (KS:n muistiinpanovihko).

Ahti Frost kuoli leskenä eikä hänellä ollut lapsia.

7. Hilja Mäkelä, Orivesi, rahasto 2000

Hilja Mäkelän testamenttiasia tuli ensi kertaa esille Vapaa-ajattelijain liiton liittohallituksen työvaliokunnan kokouksessa 22.10.1989. Kysyin silloin Arto Tiukkaselta ja Timo I. Vasamalta kuka menee Orivedelle Mäkelän testamenttiasia.

Orivedellä 2.12.1989 päivätyn testamentin kirjoitti käsin Arto Tiukkanen. Sen mukaan kaikki Mäkelän omaisuus luovutettaisiin täysin omistusoikeuksin Vapaa-ajattelijain liitto ry:lle. Testamentin todistajina olivat Timo I. Vasama ja orivetinen pankkitoimihenkilö Mervi Kaarina Palomäki. Erikoista lakimies Tiukkasen laatimassa testamentissa on se, että todistajaksi kelpuutettiin Vapaa-ajattelijain liitto ry:n hallituksen puheenjohtaja, vaikka testamentti oli tehty liiton hyväksi.

Hilja Ilona Mäkelän (8.10.1909–16.3.2000) isä Juho Elias Juhonpoika Mäkelä (17.9.1877–17.1.1964) oli kotoisin Längelmäeltä ja äiti Tekla Antonintytär Lehtinen (17.10.1878–30.3.1950) Jämsästä. He menivät naimisiin 25.9.1905 ja muuttivat Kuorevedelle 14.12.1906. Hilja Mäkelä syntyi Kuorevedellä, muutti 9.11.1936 Tampereelle ja takaisin Kuorevedelle 29.8.1939. Kirkosta Mäkelä erosi 17.12.1948.

Hilja Mäkelä oli todella pitkän linjan vapaa-ajattelijaja. Hän oli asunut kauan Orivedellä. Liiton pitkäaikainen puheenjohtaja Timo I. Vasama oli luvannut hänelle Vapaa Ajattelija – lehden vapaa-kappaleen elonpäivien loppuun saakka. Liiton toimistossa pidin huolta, että näin tapahtui. Mäkelä ei ollut kuollessaan minkään vapaa-ajattelijajyhdistyksen jäsen.

Liittoneuvosto päätti kokouksessaan 7.10.1995 myöntää Hilja Mäkelälle leikkimielisen arkkiateistin arvonimen (KS:n muistiinpanovihko). Osoituksena tästä annettiin kunniakirja.

Kuollessaan Mäkelä asui osoitteessa Niementie 18 D 28, 35300 Orivesi. Mäkelän huoneisto oli 27 m²:n suuruinen ja se myytiin 140.000 markalla Timo ja Arja Kivekkäälle. Loppukauppahinta saatiin 7.6.2000.

Kaiken kaikkiaan Hilja Mäkelän testamentin nojalla liitto peri yli 300.000 markan omaisuuden. Testamenttiasian ja asunnon myynnin hoiti liiton puolelta Raimo Toivonen. Hallitus perusti samana vuonna samansuuruisen Hilja Mäkelän nimikkorahaston.

Hautauspuheen Mäkelän hautajaisissa piti Timo I. Vasama. Hän oli tuntenut Mäkelän vuodesta 1969 lukien ja he olivat hyviä ystäviä.

Perunkirjoitus toimitettiin oikeustieteen kandidaatti Raimo Toivosen toimistossa Jämsässä 26.4.2000, ja uskottuina miehinä toimivat liikkeenharjoittajat Marketta Uronen ja Kaisa Uronen.

Vapaa Ajattelija – lehden numerossa 6/2000 julkaistiin Raimo Toivosen kirjoitus *Arkkiateisti Hilja Mäkelä*.

Hilja Mäkelällä ei ollut lapsia ja hän kuoli naimattomana.

8. Ilmo Kilpiö, Helsinki, rahasto 2000

Ilmo Olavi Kilpiö (18.10.1947–1.9.2000) oli musiikin opettaja, syntynyt Ruovedellä. Hän oli taiteellinen henkilö ja toimi musiikinopettajana mm. Ruovedellä. Kilpiö oli joutunut sairauseläkkeelle jouduttuaan auto-onnettomuuteen, josta seurauksena oli pään vammoja. Ne ilmenivät mm. kaksoiskuvina.

Helsingin Vapaa-ajattelijat ry:n jäseneksi hän liittyi 27.1.2000. Tätä aiemmin hän oli ollut Vapaa Ajattelija – lehden tilaaja.

Kilpiö asui yksiossa Helsingin Kruununhaassa, osoitteessa Kirjatyöntekijänkatu 14 C 62, josta avautui hieno näköala Siltavuorensalmelle. Sieltä saattoi nähdä mm. joutsenia. Silloin tällöin kävin kylässäkin Ilmon luona. Hän kävi monesti Vapaa-ajattelijain liiton Neljännen linjan toimistossa tervehtimässä minua. Samalla hän auttoi mielellään pikku askareissa, esimerkiksi adressien nyöriyksessä jne.

Kirjatyöntekijänkatu 14:n C- rapun huoneistojen ikkunat antavat Kirjatyöntekijänkadun puolelle. Ilmo Kilpiön asunnon ikkuna oli toiseksi ylimmässä kerroksessa, toinen ikkuna vasemmalta.

Kilpiö oli tehnyt sopimuksen Vapaa-ajattelijain liiton kanssa 1.11.1996, jossa hän yksityiskohtaisesti määräsi hautajaisistaan ja nimesi liiton niiden järjestäjäksi. Hautajaisten käsiohjelman laati työtoverini Timo Meltti. Hautajaiset järjestettiin Hietaniemen krematoriokappelissa kauniina syyspäiväntasauksena, perjantaina 22.9.2000. Seremoniamestarina hautajaisissa toimi liiton varapuheenjohtaja Leila Närhinen. Ilmo Kilpiö oli kieltänyt kutsumasta muita sukulaisiaan hautajaisiinsa paitsi vanhemman veljensä Matti Kilpiön, joka toimi koulun rehtorina Helsingissä. Hautajaisiin osallistuikin Matti Kilpiön lisäksi vain muutamia Ilmon ystäviä. Ilmo Kilpiön ohjeiden mukaisesti hautauspuhetta ei pidetty, vaan Närhinen lausui Uno Kailaan runoja. Muisto- ja kahvitilaisuus pidettiin hautajaisten jälkeen Ravintola Perhossa. Siellä pianotaiteilija Johannes Kleinwächter esitti Ilmon lempikappaleen, Chopinin Nocturne OP 9, No 2 C-duuri. Kilpiö oli itsekin soittanut Chopinin musiikkia. Kuolinilmoituksessa Helsingin Sanomissa 22.9.2006 oli kuva lentävistä linnuista. Myöhemmin Ilmon tuhka ripoteltiin mereen, joka myös oli ollut hänen toivomuksensa.

Ilmo Kilpiöllä oli vakuutus, josta maksettiin korvaus kuolemantapauksen sattuessa. Hän oli merkinnyt tämän vakuutuksen edunsaajaksi Vapaa-ajattelijain liitto ry:n. Kilpiön kuoltua liitto sai vakuutuskorvauksia 32.890 markkaa. Samana vuonna liiton taseeseen perustettiin

9. Erik Helin, Kangasala, ei rahastoa

Erik Juhani Helin (18.2.1950–13.5.2001) asui kuollessaan osoitteessa Harjunsalontie 3 A 32, 36220 Kangasala. Hän oli Tampereen Vapaa-ajattelijat ry:n jäsen. Helin oli ollut aiemmin töissä metallialalla. Helin oli eronnut kirkosta 6.11.1977 siirtyen Tampereen Kalevan seurakun-

nasta Tampereen väestörekisteriin ja täältä myöhemmin, 22.10.1987, Kangasalan väestörekisteriin.

Helin kuoli hypättyään asuntonsa parvekkeelta.

Perunkirjoitustilaisuus pidettiin 9.8.2001 Asianajotoimisto Karimaa ja Vähätalo Oy:n tiloissa, Näsilinnankatu 22 A 10, Tampereella, johon osallistuin liiton edustajana.

Liitto peri Helinin testamentin nojalla kuolinpesästä 2/3:n osuuden ja Tampereen Vapaa-ajattelijat ry peri 1/3:n osuuden.

Vapaa-ajattelijain liitto ry:n hallitus päätti 9.12.2001 myydä liiton pesäosuuden (2/3) Asunto Oy Harjunsalon Tornin osakkeisiin nro 1475–1506 Tampereen Vapaa-ajattelijat ry:lle 80.000 markalla. Suoritusta ei saatu vielä vuoden 2001 puolella, vaan 18.2.2002 (13.455,03 euroa). Tampereen Vapaa-ajattelijat ry:n jäsenet liittohallituksessa, Teuvo Kantola ja Simo Järvinen, eivät osallistuneet päätöksentekoon.

Heliniltä jäi myös pieni, vakuuttamaton, huonokuntoinen henkilöauto, joka jäi Tampereen Vapaa-ajattelijaille ja myytiin myöhemmin.

Asunto oli huonossa kunnossa. Myöhemmin tamperelaiset vapaa-ajattelijat Teuvo Kantola ja Liisa Lahdenmäki siivosivat ja kunnostivat asuntoa talkoilla. Sen jälkeen asunto annettiin vuokralle.

Erik Helinillä ei ollut lapsia.

Tuntemattomasta syystä liitto ei ole perustanut Erik Helinille nimikkorahastoa liiton taseeseen.

Kimmo Sundström

Vapaa-ajattelijain liiton toimiston - ja taloudenhoitaja 1.1.1988–23.11.2003

Lähteitä

Kirjallisuus

Nygrén, Helge (1992) Väinö Koivula taustatekijä. Suomen Urheilumuseosäätiö, julkaisu nro 10, Helsinki.

Yrjölä, Keijo (1999) Vapaaranta. Omakustanne, 154 sivua, Kotka.

Artikkelit

Moilanen, Hellevi - Kymen Sanomat 14.11.1924

Haastattelut

Simo Järvinen, haastattelu 28.5.2006

Keijo Yrjölä, haastattelu 2006

Muita lähteitä

Savonlinnan maistraatti

Vapaa Ajattelija (VAJ) 1987, 1988, 1992, 2000

Kimmo Sundströmin muistiinpanovihko 18.3.1984–21.9.1986

Kimmo Sundströmin muistiinpanovihko 9.6.1984–16.5.1987

Kimmo Sundströmin muistiinpanovihko 31.5.1987–16.3.1989

Kimmo Sundströmin muistiinpanovihko 29.3.1989–11.11.1989

Kimmo Sundströmin muistiinpanovihko 22.11.1989–15.4.1991

Kimmo Sundströmin muistiinpanovihko 13.4.1991–11.2.1993

Kimmo Sundströmin muistiinpanovihko 13.2.1993–3.10.1995